

Kamila Rezmer-Płotka¹

Potencjał nuklearny Iranu i możliwe konsekwencje polityczne dla Bliskiego Wschodu

Wprowadzenie

Pośród wielu zagrożeń współczesnego świata z pewnością należałoby wymienić broń atomową. Choć rządzący świadomi są katastrofalnych skutków jej zastosowania, to wciąż podejmuje się wysiłki na rzecz rozwijania potencjału atomowego. O tym, że zagrożenie jest aktualne i realne, świadczyć mogą kolejne debaty międzynarodowe i powstające regulacje, jak np. przyjęta w 2016 roku rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie bezpieczeństwa jądrowego i nierozprzestrzeniania broni jądrowej².

To także obawy o wykorzystanie potencjału broni nuklearnej przez organizacje terrorystyczne³. Niepokój wzmagają dodatkowo świadomości, że większość państw utajnia dane odnoszące się do rzeczywistego stanu ich sił nuklearnych. Wynika to z przekonania o wrażliwości danych obejmujących stopień gotowości, rozmieszczenie czy wysiłki podejmowane w kierunku modernizacji broni⁴.

Dokument „Nuclear Posture Review” stworzony przez administrację Donalda Trumpa wskazuje na wzrastające znaczenie głowic atomowych w polityce bezpieczeństwa, przy czym amerykańska doktryna jądrowa ma duże znaczenie

¹ Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1458-5076>, e-mail: kamila.rezmer@onet.pl.

² Parlament Europejski, *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 27 października 2016 r. w sprawie bezpieczeństwa jądrowego i nierozprzestrzeniania broni jądrowej (2016/2936(RSP))*, <https://op.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/5728ef2a-7392-11e8-9483-01aa75ed71a1/language-pl> [dostęp: 14.06.2020].

³ A. Mitreğa, *Terroryzm nuklearny jako zagrożenie asymetryczne początku XXI w.*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2017, t. 11, nr 2, s. 66–67.

⁴ P. Pacuła, *W kierunku Global Zero? Broń jądrowa – stan obecny i perspektywy*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2013, t. 3, nr 27, s. 54.

w ramach polityki odstraszania na wschodniej flance NATO⁵. Postawa odstraszania przyjęta zaś została przez sojusz w celu zapobiegania wojnie⁶.

We wspomnianym amerykańskim dokumencie wskazano także, że pomimo zmniejszenia znaczenia broni atomowej i liczby głowic przez Amerykę, to państwa takie jak Rosja czy Chiny obrały przeciwny kierunek. Ponadto zwrócono uwagę na wzrost zagrożenia ze strony aktywnej w tym obszarze Korei Północnej i Iranu, który ma potencjał technologiczny, by skonstruować bombę atomową nawet w ciągu jednego roku⁷.

Przy czym znaczący jest fakt, że odpowiedzialnością za obecny konflikt na linii USA–Iran obarcza się Donalda Trumpa, który według reprezentanta demokratów nie skonsultował decyzji o ataku na członka irańskiej elity z Senatem⁸. W jego rezultacie zginął generał Kasem Sulejmani, a w odwecie za jego śmierć zostały ostrzelane bazy amerykańskie⁹. Jednak napięcia pojawiły się już wcześniej, chociażby z powodu postanowienia prezydenta Ameryki o zerwaniu umowy z Iranem dotyczącej programu atomowego oraz decyzji o nałożeniu sankcji¹⁰.

Wycofanie się przez USA z umowy nuklearnej skłoniło Iran do zintensyfikowania wysiłków na rzecz badań i rozwoju oraz powiększenia zapasów paliwa jądrowego. W rezultacie w ciągu dwóch lat od tamtego wydarzenia znacznie skrócono czas potrzebny do wyprodukowania bomby atomowej¹¹. W obliczu tego zjawiska i prognozy wyrażonej w dokumencie „Nuclear Posture Review” zasadne wydaje się podjęcie rozważań nad realną możliwością stworzenia

⁵ A. Hładij, *Doktryna nuklearna Trumpa: broń jądrowa wraca na pole walki* [ANALIZA], <https://www.defence24.pl/doktryna-nuklearna-trumpa-bron-jadrowa-wraca-na-pole-walki-analiza> [dostęp: 14.06.2020]; Nuclear Posture Review (2018), <https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF> [dostęp: 14.06.2020].

⁶ C. Grand, *Odstraszanie nuklearne i Sojusz w XXI wieku*, <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2016/07/04/odstraszanie-nuklearne-i-sojusz-w-xxi-wieku/index.html> [dostęp: 14.06.2020].

⁷ Nuclear Posture Review, <https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF> [dostęp: 14.06.2020].

⁸ A. Rogers, *Schumer: “The President does not have the authority for a war with Iran*, https://edition.cnn.com/middleeast/live-news/baghdad-airport-strike-live-intl-hnk/h_a30ed15c87c845842a5254b032aee815 [dostęp: 14.06.2020].

⁹ C. Cornish, N. Bozorgmehr, *Rockets fired at Iraqi military base housing US troops*, <https://www.ft.com/content/7c49646a-2f28-11ea-9703-eea0cae3f0de> [dostęp: 14.06.2020].

¹⁰ T. DiChristopher, *Trump announces he will withdraw US from Iran nuclear deal and restore sanctions*, <https://www.cnbc.com/2018/05/08/trump-to-announce-he-will-withdraw-us-from-iran-nuclear-deal.html> [dostęp: 14.06.2020]; The White House, *President Donald J. Trump is Ending United States Participation in an Unacceptable Iran Deal*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/president-donald-j-trump-ending-united-states-participation-unacceptable-iran-deal/> [dostęp: 14.06.2020].

¹¹ C. Lynch, *Despite U.S. Sanctions, Iran Expands Its Nuclear Stockpile*, <https://foreignpolicy.com/2020/05/08/iran-advances-nuclear-program-withdrawal-jcpoa/> [dostęp: 15.06.2020].

przez Iran arsenału atomowego i próby określenia konsekwencji politycznych takiej sytuacji dla Bliskiego Wschodu.

Iran a broń nuklearna na przestrzeni lat

W celu rozważenia możliwych konsekwencji politycznych w związku z rozszerzeniem arsenału atomowego przez Iran uprzednio pokrótce prześledzono najważniejsze wydarzenia w irańskiej historii odnoszące się do broni atomowej. Pominięte jednak zostały wszystkie domniemane kontakty i umowy czy np. teorie spiskowe. Skupiono się wyłącznie na poziomie formalnym i możliwym do zweryfikowania, ponieważ – jak wskazywano na wstępie – dane odnoszące się do zasobów nuklearnych nie są całkowicie ujawniane, tak samo jak niemożliwe byłoby dotarcie do ustaleń nieformalnych.

Zainteresowanie bronią nuklearną przez Irańczyków sięga aż XX wieku, wówczas Iran otrzymał wsparcie techniczne amerykańskiego programu „Atoms for Peace”. Obecnie rozważa się, w jakim stopniu program miał wpływ na dzisiejsze irańskie dążenia nuklearne i pojawiające się w związku z tym obawy. Główne zarzuty i krytyka koncentrują się na ułatwieniu rozprzestrzeniania broni jądrowej poprzez rozpowszechnianie technologii i materiałów jak np. wysoko wzbogacony uran, a tym samym stworzenie podstaw dla irańskiego programu nuklearnego¹². Pomimo że udzielona pomoc zakończyła się wraz z wybuchem rewolucji irańskiej w 1979 roku, to Iran nadal kontynuował aktywność w obszarze technologii jądrowej i otrzymywał wsparcie z innych źródeł. Szczególnie istotne dla dalszego rozwoju irańskiego programu nuklearnego były pakistańskie AQ, Chiny i Rosja¹³.

W roku 2002 Narodowa Rada Oporu Iranu (*National Council of Resistance of Iran*) ujawniła istnienie niezgłoszonych obiektów jądrowych oraz nazwiska osób i nazwy firm, które zaangażowane były w program nuklearny Iranu¹⁴. Pomimo że rok później przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej (MAEA) przeprowadzone zostały inspekcje, a jej Rada Gubernatorów przyjęła rezolucję, nawiązując do decyzji Iranu o podpisaniu protokołu dodatkowego, który umożliwiałby kolejne kontrole oraz dobrowolne zaprzestanie rozwijania

¹² A. Rowberry, *Sixty Years of “Atoms for Peace” and Iran’s Nuclear Program*, <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2013/12/18/sixty-years-of-atoms-for-peace-and-irans-nuclear-program/> [dostęp: 15.06.2020].

¹³ Ibidem.

¹⁴ N. Gerami, P. Goldschmidt, *The International Atomic Agency’s Decision to Find Iran in Non-Compliance, 2002–2006*, <http://www.ndu.edu/>; <https://www.hsdl.org/?view&did=729091> [dostęp: 15.06.2020].

arsenału przez Iran¹⁵, to nadal pozostał niepokój i obawy związane z wcześniejszymi próbami zatajenia działalności z zakresu broni jądrowej.

Kolejnym ważnym porozumieniem, które zakładało tymczasowe zawieszenie działań Iranu, to porozumienie paryskie z UE-3 w dniu 15 listopada 2004 roku¹⁶. Jednak już w roku 2005 Iran odrzucił tę długoterminową umowę i powiadomił MAEA, że wznawia działania związane z pozyskiwaniem uranu w Esfahanie¹⁷.

W roku 2006 Rada Bezpieczeństwa ONZ wzywała Iran do współpracy z MAEA¹⁸, a następnie UE-3 przy współpracy ze Stanami Zjednoczonymi, Chinami i Rosją (P5+1) zaoferowały dostarczenie Teheranowi zaawansowanej cywilnej technologii jądrowej, jeśli Iran zawiesi działania związane ze wzbogacaniem arsenału atomowego i wznowi wdrożenie protokołu dodatkowego¹⁹. W obliczu nieposłuszeństwa Iranu ONZ jednogłośnie uchwaliła rezolucję, w której żądano zawieszenia działań przez Iran, w tym przede wszystkim wzbogacania uranu²⁰.

Pomimo tego Irańczycy nie zaprzestali dalszej aktywności i Rada Bezpieczeństwa ONZ wydała kolejną rezolucję 1737, która również nie była przestrzegana²¹. Po wielu nieskutecznych próbach porozumienia się w roku 2008 przyjęto kolejną rezolucję 1835 wzywającą do wstrzymania przez Iran działań w obszarze broni jądrowej²². Kolejne rozmowy P5+1 z Iranem podjęto w 2009 roku w Genewie, a następnie w Wiedniu. Od tamtego czasu pomimo licznych rozmów i ustaleń Iran jeszcze wielokrotnie informował, że kontynuuje swoje działania²³.

Od 2010 roku Rada Bezpieczeństwa ONZ zatwierdzała kolejne sankcje obejmujące przede wszystkim irańskie inwestycje związane z energią jądrową oraz

¹⁵ M. Nakamura, J. du Preez, *Iran and the IAEA: A Troubling Past with a Hopeful Future?*, <https://www.nti.org/analysis/articles/iran-and-the-iaea/> [dostęp: 15.06.2020].

¹⁶ IAEA, *Communication dated 26 November 2004 received from the Permanent Representatives of France, Germany, the Islamic Republic of Iran and the United Kingdom concerning the agreement signed in Paris on 15 November 2004*, <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/inf-circs/2004/infcirc637.pdf> [dostęp: 15.06.2020].

¹⁷ R. Agarwal, *Iran's Nuclear Weapons Programme – How Real is the Threat*, [w:] *India and Iran in Contemporary Relations*, eds. R. Sidda Goud, M. Mookherjee, New Dehli 2014, s. 110.

¹⁸ *UN Security Council Issues Statement on Iran*, <https://www.iaea.org/newscenter/news/un-security-council-issues-statement-iran> [dostęp: 15.06.2020].

¹⁹ R. Agarwal, op.cit., s. 110.

²⁰ Security Council, *Resolution 1696*, https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1696-2006.pdf [dostęp: 15.06.2020].

²¹ R. Agarwal, op.cit., s. 110.

²² UN. Security Council, *Resolution 1835 (2008) / adopted by the Security Council at its 5984th meeting, on 27 September 2008*, <https://digitallibrary.un.org/record/638119> [dostęp: 15.06.2020].

²³ R.E. Ebel, *Geopolitics of the Iranian Nuclear Energy Program but Oil and Gas Still Matter. A report of the CSIS Energy and National Security Program*, [b.m.w.] 2010.

podejmowane były kolejne próby rozmów²⁴. Ostatecznie jednak w 2011 roku Rosja i Chiny przeciwstawiły się nowej rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ i kolejnym sankcjom²⁵. Natomiast Stany Zjednoczone, jak i Unia Europejska na przestrzeni lat zaczęły podejmować kolejne środki zapobiegawcze i nakładać sankcje²⁶. Odbływały się także kolejne rozmowy i spotkania P5+1 i Iran²⁷.

Przełom nastąpił w 2015 roku, wówczas państwa P5+1 i Iran podpisały wspólny kompleksowy plan działania (JCPOA), który został zatwierdzony rezolucją nr 2231 Rady Bezpieczeństwa ONZ. Miał on na celu ograniczenie aktywności Iranu w obszarze rozwijania broni jądrowej, przede wszystkim za pomocą środków ograniczających zdolność do wzbogacania uranu²⁸.

W roku 2016 Dyrektor Generalny MAEA wydał oświadczenie, w którym zapewniał, że Iran przestrzega wszystkich zobowiązań wynikających z wcześniej podpisanego planu działania, co pozwoliło stopniowo znosić sankcje wobec Iranu²⁹. Od tamtego czasu MAEA publikuje co kwartał sprawozdania odnoszące się do monitorowania wdrażania przez Iran postanowień JCPOA zgodnie z rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 2231³⁰.

Po czasie względnego spokoju sytuacja Iranu, jego aktywności i wysiłków podejmowanych w obszarze rozbudowywania arsenału atomowego, ponownie uległa zaostrzeniu od momentu objęcia urzędu prezydenta USA przez Donalda Trumpa. Wszystko zapoczątkowało oświadczenie z dnia 13 października 2017 roku, w którym prezydent ogłosił, że jego administracja nie będzie kontynuować zapewnień o wywiązywaniu się Iranu z założeń JCPOA³¹.

Następnie nałożył na Iran sankcje i choć w 2018 roku zgodził się ponownie je znieść, to postulował do europejskich sojuszników, żeby wspólnie podjąć się

²⁴ Security Council, *Security Council Imposes Additional Sanctions on Iran, Voting 12 in Favour to 2 Against, with 1 Abstention*, <https://www.un.org/press/en/2010/sc9948.doc.htm> [dostęp: 15.06.2020].

²⁵ European Parliament, *The Positions of Russia and China at The Un Security Council in the Light of Recent Crises*, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/433800/EXPO-SEDE_NT%282013%29433800_EN.pdf [dostęp: 16.06.2020].

²⁶ U.S. Department of State, *Iran Sanctions*, <https://www.state.gov/iran-sanctions/> [dostęp: 16.06.2020]; European Council, Council of the European Union, *EU restrictive measures against Iran*, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/iran/> [dostęp: 16.06.2020].

²⁷ Security Council Report, *Chronology of Events*, <https://www.securitycouncilreport.org/chronology/iran.php?page=all&print=true> [dostęp: 16.06.2020].

²⁸ United Nations Security Council, *Resolution 2231 (2015) on Iran Nuclear Issue Background*, <https://www.un.org/securitycouncil/content/2231/background> [dostęp: 16.06.2020].

²⁹ IAEA, *IAEA Director General's Statement on Iran*, <https://www.iaea.org/newscenter/statements/iaea-director-general-s-statement-iran> [dostęp: 16.06.2020].

³⁰ IAEA, *IAEA and Iran – IAEA Reports*, <https://www.iaea.org/newscenter/focus/iran/iaea-and-iran-iaea-reports> [dostęp: 15.06.2020].

³¹ The White House, *Remarks by President Trump on Iran Strategy*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-iran-strategy/> [dostęp: 16.06.2020].

zmian w umowie JCPOA³². Jednak najbardziej przełomowe wydarzenie, które stanowi również punkt wyjścia i inspirację dla tego artykułu, stanowi ogłoszenie 8 maja 2018 roku przez Trumpa decyzji o zaprzestaniu potwierdzania, że Iran wdraża postanowienia JCPOA i ponowne nałożenie sankcji związanych z energią jądrową³³. Dotkliwe sankcje w dużym stopniu przyczyniły się do kryzysu ekonomicznego Iranu³⁴ oraz przyczyniły się do kontynuacji inwestycji i zintensyfikowania aktywności odnoszącej się do rozwijania potencjału nuklearnego³⁵. MAEA wskazuje, że w czerwcu 2020 roku w porównaniu ze stanem z początku roku całkowity zapas nisko wzbogaconego uranu uległ znacznemu zwiększeniu³⁶. Ta sytuacja niejako zmusza badaczy do podjęcia badań i rozważań nad możliwymi konsekwencjami politycznymi dla Bliskiego Wschodu w przypadku dalszego poszerzania arsenału nuklearnego przez Iran.

Arsenał atomowy Iranu a możliwe konsekwencje polityczne dla Bliskiego Wschodu

Analizując konsekwencje polityczne, należałoby poczynić założenia wstępne, ponieważ żadne państwo nie funkcjonuje w próżni. Społeczeństwa funkcjonują w ramach systemów i porządków prawnych, istnieją regulacje, które określają sankcje za ich nieprzestrzeganie.

Każde działanie podejmowane przez polityków jest obserwowane i komentowane przez zespoły ekspertów, dziennikarzy czy obywateli. To wszystko sprawia, że nie jest możliwe całkowicie niejawnie podejmowanie działalności, chociażby militarnej. Iran posiadający duże zaplecze pocisków balistycznych i rakiet, które choć różnie oceniane, to w przypadku ich nieuprawnionego zastosowania spowodowałyby nałożenie na Irańczyków kolejnych sankcji.

W związku z istniejącym prawem można zakładać mniej lub bardziej prawdopodobne konsekwencje, dlatego w podrzdziale tym skupiono się wyłącznie na najważniejszych możliwych konsekwencjach politycznych.

³² BBC, *Iran nuclear deal: Trump pulls US out in break with Europe allies*, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44045957> [dostęp: 16.06.2020].

³³ C. Lucey, J. Lederman, *Trump declares US leaving 'horrible' Iran nuclear accord*, <https://apnews.com/cead755353a1455bbef08ef289448994/Trump-declares-US-leaving> [dostęp: 16.06.2020].

³⁴ BBC, *Six charts that show how hard US sanctions have hit Iran*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-48119109> [dostęp: 16.06.2020].

³⁵ C. Lynch, *Despite U.S. Sanctions, Iran Expands Its Nuclear Stockpile*, <https://foreignpolicy.com/2020/05/08/iran-advances-nuclear-program-withdrawal-jcpoa/> [dostęp: 15.06.2020].

³⁶ A. Pawłowski, *Iran: Porozumienie ws. Programu nuklearnego historia*, <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/iran-porozumienie-ws-programu-nuklearnego-historia/> [dostęp: 17.06.2020].

Możliwe byłoby stworzenie o wiele bardziej rozbudowanego katalogu konsekwencji, jednak w tym przypadku założeniem autorki było odniesienie się do tych, których realizacja posiada wysoki stopień prawdopodobieństwa, co tym samym świadczyć może o ich ważności.

Słuszna jest opinia Mateusza Ambrożka, że: „Obok pojawienia się przekonania o blokadzie płynącej ze strony środowiska międzynarodowego, warto także skupić się na faktycznych skutkach. W przypadku pojawienia się sytuacji potencjalnie destabilizacyjnej (np. gdy inne państwo na danym obszarze geopolitycznym będzie wysyłać sygnały mówiące o możliwości naruszenia status quo na danym obszarze) takie państwo może, w ramach przekonania o zagrożeniu własnego bezpieczeństwa, doprowadzić do intensyfikacji nastrojów wrogości i w konsekwencji rozpocząć konflikt”³⁷. To oznacza, że pomimo nakreślenia pewnych ram dla rozważań, należy pamiętać również o czynniku niepewności albo – jak określa Beck – kategorii „społeczeństwa ryzyka”, a przede wszystkim o jego tezie, że: „oczekiwanie globalnej katastrofy jest jedną z wielkich form mobilizacji naszych czasów”³⁸. Kreowanie możliwych scenariuszy i konsekwencji musi więc zakładać, że istnieją inne kluczowe elementy, które mogą w dużym stopniu je przedefiniować lub uczynić nieistotnymi.

Wydaje się, że naturalnym punktem wyjścia do rozważań nad możliwymi konsekwencjami politycznymi związanymi z arsenalem atomowym jest geopolityczna koncepcja MAD, czyli *Mutual Assured Destruction*. Zgodnie z założeniami tej koncepcji dwie strony konfliktu mają zdolność rozwinięcia swoich potencjałów do tego stopnia, że w przypadku użycia broni nuklearnej przez jedną ze stron, druga zareagowałaby odwetem, a w rezultacie doszłoby do wzajemnego i całkowitego zniszczenia³⁹.

Koncepcja MAD, choć określana jako kontrowersyjna, była wielokrotnie modyfikowana i poszerzana, a kolejni naukowcy, nawiązując do niej, podejmowali się kolejnych badań nad wpływem detonacji jądrowych na środowisko naturalne, co dało początek koncepcji nuklearnej zimy⁴⁰. Zakładała ona, że po jednoczesnej detonacji określonej liczby głowic, zniszczenia, które zostałyby spowodowane przez falę uderzeniową czy promieniowanie, doprowadziłyby

³⁷ M. Ambrozek, *Mateusz Ambrozek: Bomba atomowa a rywalizacja hegemoniczna*, <https://geopolityka.net/mateusz-ambrozek-bomba-atomowa-a-rywalizacja-hegemoniczna/> [dostęp: 17.06.2020].

³⁸ U. Beck, *Niemiecka Europa. Nowe krajobrazy władzy pod znakiem kryzysu*, Warszawa 2013, s. 20.

³⁹ L.D. Freedman, *Anti-Ballistic Missile Treaty*, <https://www.britannica.com/technology/antiballistic-missile> [dostęp: 17.06.2020]; Advisory Council on International Affairs, *Nuclear Weapons in a new Geopolitical Reality. An urgent need for new arms control initiatives*, No. 109, 2019.

⁴⁰ P.R. Turco, T.B. Owen, T.P. Ackerman, J.B. Pollack, C. Sagan, *Climate and Smoke: An Appraisal of Nuclear Winter*, „Science” 1999, nr 247 (4939), s. 166–179.

do końca infrastruktury wojskowej i cywilnej. Ponadto nastąpiłoby podniesienie poziomu pyłów i sadz, które w efekcie przysłoniłyby słońce, a więc doszłoby do obniżenia globalnej temperatury, która wstrzymałaby wegetację roślin. To z kolei skutkowałoby brakiem żywności, a ostatecznie wskutek głodu zmarłoby wiele osób, a także wyginęłoby wiele gatunków zwierząt⁴¹.

W artykule tym skoncentrowano się jednak na politycznych konsekwencjach aniżeli katastroficznych wizjach końca świata. Toteż pomimo świadomości występujących słabości koncepcji MAD przypuszczalnie rozszerzenie arsenału atomowego przez Iran mogłoby być doskonałym przykładem jej założeń.

Broń atomowa jako instrument irańskiej polityki przede wszystkim wywierałaby wpływ psychologiczny. Świadomość posiadania takiego arsenału mogłaby skutkować poczuciem realnego zagrożenia dla innych państw i bardziej zachowawczą polityką międzynarodową. Przede wszystkim Stany Zjednoczone niejako zostałyby zmuszone, by prowadzić negocjacje, zanim zadecydują o ataku na tamten region. Istniałaby bowiem możliwość ataku Iranu o charakterze odwetowym na obszar USA. Obecnie pojawia się kwestia asymetrii, czyli jedno państwo posiada broń atomową, a drugie nie. W tej sytuacji rozszerzenie potencjału nuklearnego Iranu pozwoliłoby przede wszystkim zrównoważyć potencjał tych państw, a także stać się przeciwwagą w regionie dla Izraela na obszarze Bliskiego Wschodu.

Obecnie w związku ze współpracą USA z Izraelem⁴² oraz Arabią Saudyjską⁴³ Iran funkcjonuje w stanie zagrożenia bezpieczeństwa od wielu lat, co prowadzi do intensyfikacji działań ukierunkowanych na uzbrojenie i zwiększanie potencjału atomowego. W momencie posiadania broni atomowej z jednej strony Iran mógłby stanowić zagrożenie dla Ameryki czy Izraela, a z drugiej strony zgodnie z koncepcją MAD i postawą odstraszenia może spowodowałoby to wprowadzenie w regionie spokoju i względnej stabilizacji.

Kwestia konsekwencji posiadania broni atomowej przez Iran została także poruszona we wcześniej wspomnianym dokumencie „Nuclear Posture Review”. Wskazywano w nim, obserwując obecne działania Iranu mające na celu desta-

⁴¹ P. Jeziński, *Siła strachu. Wpływ Apokalipsy i lęków zimnowojennych na wybrane nurty kultury popularnej*, Gdańsk 2012, s. 50.

⁴² S. Feldman, *The Future of U.S.-Israel Strategic Cooperation*, The Washington Institute for Near East Policy, USA 1996; U.S. Department of State, *U.S. Relations with Israel*, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-israel/> [dostęp: 17.06.2020].

⁴³ U.S. Department of State, *U.S. Security Cooperation With Saudi Arabia*, <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-saudi-arabia/> [dostęp: 17.06.2020]; Council on Foreign Relations, *U.S.-Saudi Arabia Relations*, <https://www.cfr.org/backgrounders/us-saudi-arabia-relations> [dostęp: 17.06.2020].

bilizację sąsiednich rządów, że w przypadku rozszerzania arsenału atomowego Iranu, wzrosłyby naciski na inne kraje w regionie w kierunku nabywania własnej broni jądrowej⁴⁴.

Podkreślono także, że terroryzm nuklearny stanowi zagrożenie dla międzynarodowego bezpieczeństwa i stabilności⁴⁵. Interesujący jest fakt, że kwestię terroryzmu powiązano w dokumencie pośrednio z Iranem. Można to wywnioskować na podstawie kolejnych zdań, w których najpierw jest mowa o nielegalnym nabywaniu broni jądrowej i materiałów lub powiązanej z nimi technologii oraz wiedzy, a następnie podkreśla się, że nieuczciwe państwa, które nimi dysponują, zwiększają ryzyko przejęcia jej przez terrorystów⁴⁶. Trudno nie odnieść wrażenia, że w podrozdziale dotyczącym Iranu ta część stanowi zdecydowaną krytykę aktywności w obszarze zwiększania potencjału nuklearnego przez Irańczyków, często niejawną.

W kolejnej części dokumentu odnoszącej się do strategii przyjmowanej wobec konkretnych państw również poruszono kwestię Iranu. Podkreślono, że Iran widzi w USA zagrożenie dla swoich dążeń ukierunkowanych na stanie się dominującą potęgą regionalną. Ponadto, że podejmowane wysiłki mają na celu stworzenie przewagi militarnej, która może zagrozić sojusznikom i partnerom USA. Po raz kolejny wskazano też, że w przypadku zakupu broni nuklearnej przez Iran wzrosłyby naciski na inne kraje, by nabyły własną broń⁴⁷. Ten pogląd podziela także Przemysław Pacuła, który wskazuje, że program Iranu może doprowadzić do nuklearyzacji Bliskiego Wschodu i „w przypadku uzyskania przez Iran zdolności jądrowych można oczekiwać, że co najmniej Arabia Saudyjska w szybki sposób wejdzie w posiadanie analogicznej broni”⁴⁸. Przy tym w amerykańskim dokumencie zaznaczono, że prowadzona przez USA strategia odstraszania ma uświadomić przywódcom Iranu, że każdy nienuklearny atak przeciwko Stanom Zjednoczonym, ich sojusznikom czy partnerom zostałby zakończony fiaskiem⁴⁹. Znalazło się również zapewnienie, że USA podejmuje wysiłki na rzecz wyprzedzania zagrożeń, które mogłyby zaistnieć/ziścić się za sprawą aktywności podejmowanej przez Iran⁵⁰.

⁴⁴ “Nuclear Posture Review” 2018, s. 13, <https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF> [dostęp: 14.06.2020].

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Ibidem, s. 34.

⁴⁸ P. Pacuła, *W kierunku Global Zero? Broń jądrowa – stan obecny i perspektywy*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2013, t. 3, nr 27, s. 68.

⁴⁹ Nuclear Posture Review, op.cit., s. 34.

⁵⁰ Ibidem.

Celowo przytoczono najważniejsze punkty dokumentu administracji Trumpa odnoszące się do Iranu, mimo że jest on w dużym zdominowany przez dyskurs prezydenta, to pozwala na zestawienie go z prezentowanymi wcześniej możliwymi konsekwencjami politycznymi. W dokumencie pojawiła się m.in. obawa o dążenia Iranu do stworzenia przewagi militarnej, dominację w regionie czy potencjalny atak na USA oraz kwestia asymetrii pomiędzy tymi dwoma państwami pod względem posiadania broni nuklearnej.

Ostatnią ważną konsekwencją polityczną posiadania broni atomowej przez Iran byłoby niewątpliwie podważenie międzynarodowego autorytetu państw, które podejmują wysiłki na rzecz zaniechania i zatrzymania aktywności w obszarze poszerzania arsenału atomowego przez kolejne kraje. Przy tym skonstruowanie broni wbrew regulacjom prawnym i ustaleniom między państwami, mogłoby ostatecznie doprowadzić również do konfliktu i kolejnych napięć na arenie międzynarodowej.

Podsumowanie

Sytuacja na arenie międzynarodowej jest dość niestabilna, do tego dochodzą kolejne kryzysy czy odrodzenie się ruchów nacjonalistycznych oraz populistycznych. W obliczu tych wszystkich wydarzeń każde państwo dąży do umacniania swojej pozycji na świecie oraz zwiększania potencjału militarnego. Wzrasta także liczba zagrożeń dla bezpieczeństwa, począwszy od aktów terrorystycznych, poprzez broń biologiczną, aż do broni atomowej. Ta ostatnia, choć obecna w dyskursie politycznym od dawna, ponownie zyskuje popularność. Ma to związek z pojawiającymi się regularnie informacjami o zwiększaniu arsenału atomowego przez Iran, który jednocześnie jest w stałym konflikcie z supermocarstwem, jakim jest USA.

Od momentu zerwania umowy nuklearnej przez prezydenta Trumpa, bardzo wyraźne są wysiłki Iranu podejmowane w kierunku rozwijania potencjału atomowego. Niepokojące są również kolejne informacje pochodzące od MAEA wskazujące na bardzo dynamiczny proces gromadzenia nisko wzbogaconego uranu. Zintensyfikowane dodatkowo wskutek zabicia Kasema Sulejmaniego, który był dla Irańczyków bardzo wpływową osobą.

Historia pokazuje, że zainteresowanie tego państwa bronią nuklearną sięga aż XX wieku i nie przemija pomimo wielu wysiłków podejmowanych na arenie międzynarodowej. Sytuacja ta sprawia, że zasadne wydaje się podejmowanie rozważań nad skutkami politycznymi poszerzania arsenału atomowego przez Iran. Przewidywanie przyszłych zdarzeń zawsze nastęrcza problemów, szcze-

gólnie jeśli analizuje się sytuację polityczną państw, która jest zależna od wielu czynników i często dynamicznych, nieprzewidywalnych wydarzeń.

Mimo tego można podejmować próby zarysowania prawdopodobnych kierunków w przypadku zaistnienia – pożądanego bądź nie – stanu faktycznego. Tak jest również w przypadku niniejszego artykułu, spośród wszystkich wymienionych możliwości konsekwencji, najbardziej prawdopodobne wydają się dwa skrajne scenariusze: broń atomowa umożliwiłaby zaprowadzenie stabilizacji i spokoju w regionie oraz stworzenie przeciwwagi dla USA i pola do negocjacji. Zadziałałby mechanizm psychologiczny i racjonalny właściwy dla koncepcji MAD albo wręcz przeciwnie – ziszczyłyby się obawy USA związane m.in. z dominacją Iranu w regionie i naciskami na innych ukierunkowane na zakup broni. Nie oznacza to, że katalog skutków jest zamknięty, wręcz przeciwnie – ma potencjał, by go stale rozbudowywać i rozwijać wraz ze wzrostem stopnia zaznajomienia z innymi kluczowymi czynnikami. W idealnej sytuacji zapoznaniem się z poziomem nieformalnym, który zazwyczaj jest najważniejszym czynnikiem konstruującym rzeczywistość polityczną. Trudną do rozwikłania zagadką pozostaje również kwestia wygaśnięcia w 2031 roku ograniczeń nałożonych na Iran w ramach JCPOA.

Bibliografia

- Advisory Council on International Affairs, *Nuclear Weapons in a new Geopolitical Reality. An urgent need for new arms control initiatives*, No. 109, 2019.
- Agarwal R., *Iran's Nuclear Weapons Programme – How Real is the Threat*, [w:] *India and Iran in Contemporary Relations*, eds. R. Sidda Goud, M. Mookherjee, New Dehli 2014.
- Ambrożek M., *Mateusz Ambrożek: Bomba atomowa a rywalizacja hegemoniczna*, <https://geopolityka.net/mateusz-ambrozek-bomba-atomowa-a-rywalizacja-hegemoniczna/>.
- BBC, *Iran nuclear deal: Trump pulls US out in break with Europe allies*, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44045957>.
- BBC, *Six charts that show how hard US sanctions have hit Iran*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-48119109>.
- Beck U., *Niemiecka Europa. Nowe krajobrazy władzy pod znakiem kryzysu*, Warszawa 2013.
- Cornish C., Bozorgmehr N., *Rockets fired at Iraqi military base housing US troops*, <https://www.ft.com/content/7c49646a-2f28-11ea-9703-eea0cae3f0de>.
- Council on Foreign Relations, *U.S.-Saudi Arabia Relations*, <https://www.cfr.org/background-er/us-saudi-arabia-relations>.
- DiChristopher T., *Trump announces he will withdraw US from Iran nuclear deal and restore sanctions*, <https://www.cnbc.com/2018/05/08/trump-to-announce-he-will-withdraw-us-from-iran-nuclear-deal.html>.
- Ebel E.R., *Geopolitics of the Iranian Nuclear Energy Program but Oil and Gas Still Matter. A report of the CSIS Energy and National Security Program*, [b.m.w.] 2010.

- European Council, Council of the European Union, *EU restrictive measures against Iran*, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/iran/>.
- European Parliament, *The Positions of Russia and China at The Un Security Council in the Light of Recent Crises*, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/433800/EXPO-SEDE_NT%282013%29433800_EN.pdf.
- Feldman S., *The Future of U.S.-Israel Strategic Cooperation*, The Washington Institute for Near East Policy, USA 1996.
- Freedman D.L., *Anti-Ballistic Missile Treaty*, <https://www.britannica.com/technology/anti-ballistic-missile>.
- Grand C., *Odstraszanie nuklearne i Sojusz w XXI wieku*, <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2016/07/04/odstraszanie-nuklearne-i-sojusz-w-xxi-wieku/index.html>.
- Gerami N., Goldschmidt P., *International Atomic Agency's Decision to Find Iran in Non-Compliance, 2002-2006*, <http://www.ndu.edu/>; <https://www.hsdl.org/?view&did=729091>.
- Hładij A., *Doktryna nuklearna Trumpa: broń jądrowa wraca na pole walki [ANALIZA]*, <https://www.defence24.pl/doktryna-nuklearna-trumpa-bron-jadrowa-wraca-na-pole-walki-analiza>.
- IAEA, *Communication dated 26 November 2004 received from the Permanent Representatives of France, Germany, the Islamic Republic of Iran and the United Kingdom concerning the agreement signed in Paris on 15 November 2004*, <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/2004/infcirc637.pdf>.
- IAEA, *IAEA and Iran - IAEA Reports*, <https://www.iaea.org/newscenter/focus/iran/iaea-and-iran-iaea-reports>.
- IAEA, *IAEA Director General's Statement on Iran*, <https://www.iaea.org/newscenter/statements/iaea-director-general's-statement-iran>.
- Jeziński P., *Siła strachu. Wpływ Apokalipsy i lęków zimnowojennych na wybrane nurty kultury popularnej*, Gdańsk 2012.
- Lucey C., Lederman J., *Trump declares US leaving 'horrible' Iran nuclear accord*, <https://apnews.com/cead755353a1455bbef08ef289448994/Trump-declares-US-leaving->
- Lynch C., *Despite U.S. Sanctions, Iran Expands Its Nuclear Stockpile*, <https://foreignpolicy.com/2020/05/08/iran-advances-nuclear-program-withdrawal-jcpoa/>.
- Mitręga A., *Terroryzm nuklearny jako zagrożenie asymetryczne początku XXI w.*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2017, t. 11, nr 2.
- Nakamura M., Preez du J., *Iran and the IAEA: A Troubling Past with a Hopeful Future?*, <https://www.nti.org/analysis/articles/iran-and-the-iaea/>.
- “Nuclear Posture Review” 2018, <https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF>.
- Pacuta P., *W kierunku Global Zero? Broń jądrowa- stan obecny i perspektywy*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2013, t. 3, nr 27.
- Parlament Europejski, *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 27 października 2016 r. w sprawie bezpieczeństwa jądrowego i nierozprzestrzeniania broni jądrowej (2016/2936(RSP))*, <https://op.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/5728ef2a-7392-11e8-9483-01aa75ed71a1/language-pl>.
- Pawłowski A., *Iran: Porozumienie ws. Programu nuklearnego historii*, <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/iran-porozumienie-ws-programu-nuklearnego-historia/>.

- Rogers A., *Schumer: "The President does not have the authority for a war with Iran"*, https://edition.cnn.com/middleeast/live-news/baghdad-airport-strike-live-intl-hnk/h_a30ed-15c87c845842a5254b032aee815.
- Rowberry A., *Sixty Years of "Atoms for Peace" and Iran's Nuclear Program*, <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2013/12/18/sixty-years-of-atoms-for-peace-and-irans-nuclear-program/>.
- Security Council, *Resolution 1696*, https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1696-2006.pdf.
- Security Council, *Security Council Imposes Additional Sanctions on Iran, Voting 12 in Favour to 2 Against, with 1 Abstention*, <https://www.un.org/press/en/2010/sc9948.doc.htm>.
- Security Council Report, *Chronology of Events*, <https://www.securitycouncilreport.org/chronology/iran.php?page=all&print=true>.
- The White House, *President Donald J. Trump is Ending United States Participation in an Unacceptable Iran Deal*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/president-donald-j-trump-ending-united-states-participation-unacceptable-iran-deal/>.
- The White House, *Remarks by President Trump on Iran Strategy*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-iran-strategy/>.
- Turco R.P., Owen B.T., Ackerman, P.T., Pollack B.J., Sagan C., *Climate and Smoke: An Appraisal of Nuclear Winter*, „Science” 1999, nr 247 (4939).
- UN Security Council *Issues Statement on Iran*, <https://www.iaea.org/newscenter/news/un-security-council-issues-statement-iran>.
- UN. Security Council, *Resolution 1835 (2008) / adopted by the Security Council at its 5984th meeting, on 27 September 2008*, <https://digitallibrary.un.org/record/638119>.
- United Nations Security Council, *Resolution 2231 (2015) on Iran Nuclear Issue Background*, <https://www.un.org/securitycouncil/content/2231/background>.
- U.S. Department of State, *Iran Sanctions*, <https://www.state.gov/iran-sanctions/>.
- U.S. Department of State, *U.S. Relations with Israel*, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-israel/>.
- U.S. Department of State, *U.S. Security Cooperation With Saudi Arabia*, <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-saudi-arabia/>.

Iran's Nuclear Potential and Its Political Implications for the Middle-East

Summary

Among many threats of the contemporary world, nuclear weapons should certainly be mentioned. While governments are aware of the disastrous consequences of their use, efforts are still being made to develop nuclear potential. The US withdrawal from the nuclear agreement has prompted Iran to step up its research and development efforts and increase its stockpile

of nuclear fuel. To consider possible political consequences of Iran's expansion of nuclear arsenal, the most significant developments in Iranian history relating to nuclear weapons have been followed. The article focuses solely on the most significant possible political consequences. Conclusion: two extreme scenarios seem most likely: nuclear weapons would provide stability and peace in the region and provide a counterbalance to the US and the negotiating field. A psychological and rational mechanism of the MAD concept would work, or on the contrary, the US concerns about Iran's dominance in the region and pressure on others to buy weapons would realize.

Keywords: Iran, Middle East, political consequences, nuclear weapons

Ядерный потенциал Ирана и возможные политические последствия для Ближнего Востока

Резюме

Среди множества угроз современному миру обязательно следует упомянуть ядерное оружие. Хотя правители осознают катастрофические последствия его использования, все еще прилагаются усилия по развитию ядерного потенциала. Выход США из ядерной сделки побудил Иран активизировать свои исследования и разработки и увеличить запасы ядерного топлива. Чтобы рассмотреть возможные политические последствия расширения ядерного арсенала Ирана, были кратко рассмотрены наиболее важные события в истории Ирана, связанные с ядерным оружием. В статье рассматриваются только наиболее важные возможные политические последствия. Выводы: два крайних сценария кажутся наиболее вероятными: ядерное оружие позволит принести стабильность и мир в регион, а также создать противовес США и поле для переговоров. Психологический и рациональный механизм, соответствующий концепции MAD, будет работать, или, наоборот, озабоченность США, связанная, в частности, с господством Ирана в регионе и давлением на других с целью покупки оружия.

Ключевые слова: Иран, Ближний Восток, политические последствия, ядерное оружие